

HADIESEMÉNYEK A DUNÁN BUDA 1686-OS OSTROMA IDEJÉN

Dezsényi Miklós

A Hadtörténelmi Közlemények 1956. évi 3—4. számában megjelent „Buda visszafoglalása 1686-ban” című tanulmány ismerteti az ostrom lefolyását és a hadiesemények politikai hátterét. A cikk helyesen rámutat azokra az erőkre, amelyek a háttérből az eseményeket irányították és amelyek a már az időben erősen hanyatló török világuralom ellen megindított felszabadító hadjáratok első fejezetének befejeződéséi voltak.

Az igen súlyos harcok és rengeteg véráldozat árán elfoglalt vár ostromáról részletes és érdekes adatokkal rendelkezünk. A küzdelmek azonban nemcsak a várhegyet környékező terepen folytak, hanem kiterjedtek a budai vár alatti Duna-szakasz és az ehhez csatlakozó folyamrészek területére is. Az itt lefolyt harci vállalkozások leírása szervesen hozzátartozik a várostrom leírásához és annak egy érdekes kiegészítő részletét képezik.

Az ostromló hadseregben a folyami harc feladata a kizárólagosan magyar kiegészítésű naszádos kötelékekre hárult. A magyar ágyús naszádokkal szemben török részről ugyancsak ágyúkkal felfegyverzett folyami harcegységeket alkalmaztak. Az egymással szembenálló harci kötelékek küzdelmeinek leírása mellett nem érdektelen megismerni a magyar naszádos kötelékek az időbeni szervezését és hadfelszerelési anyagát is.

Érdekesnek mondható a külső hasonlóság ténye is, amely a XVII. század utolsó évtizedeiben a magyar és a török folyami harci egységek között fennállott. Ezt az említésre méltó különös jelenséget minden kétségen kívül a törökökre gyakorolt magyar behatás okozta, mert a naszádos fegyvernem helyes felhasználását nem mi tanultuk a törököktől, hanem fordítva. Az előnyomuló török hadsereg csak a Dráva elérése után tette intézményessé hadiszervezetében a vízi fegyvernemet, melynek szervezetét, felszerelését és egyenruházatát annyira átvették a magyar naszádosoktól, hogy a fellépő harcegységeket nemzetiség szerint egymástól megkülönböztetni nem is lehetett.

A magyar naszádosok sajátos alkalmazási módja a portyázás és ezzel kapcsolatban a rajtaütés volt. Mint azt a későbbiekben látni fogjuk, érdekes példa adódik erre a Buda alatti Duna-szakaszon 1686. június 21-én lefolyt bevetés eseményeinél. Mindezek mellett kétségtelen, hogy a magyar naszádos fegyvernem, a korban szereplő gyalogságunkhoz és lovasságunkhoz hasonlóan könnyű jellegű volt. Ugyancsak a magyar naszádos fegyvernem könnyű jellegéből következett, hogy harcászati alkalmazásuk gyakran tette szükségessé és eredményessé a könnyű lovassággal való együttműködést, annyira, hogy a komáromi és esztergomi naszádosok hadrendjébe szervezetszerűen beletartozott egy-egy körülbelül századlétszámú huszárkötélék is. Ez az együttműködés idővel oly tökéletesre fokozódott, hogy voltak időszakok, amikor a naszádos harcegységek köteléke felett is huszártiszt volt a parancsnok.

Okleveleinkben már a XVI. század kezdetétől a naszádokon szolgáló katonákat nemcsak naszádosoknak, hanem hajdukknak is nevezik. Ugyancsak a XVI. században kelt oklevelekben a vízi harcegységek megjelölésére mindenhol a naszád elnevezés használatos. Csak a XVII. században kezdődött e fogalom megjelölése a Balkánról átvett csajka szóval, amelyet azonban a naszádosok nem vettek át. A csajka elnevezés használata magyar viszonyok között csak a titeli határőr csajkáskerület megalakulása után vált általánossá, eddig a naszád és a csajka szó, hasonlóképpen a naszádos és csajkás elnevezés is, teljesen azonos fogalmakat jelentve vegyesen voltak használhatók.

Fennmaradt okleveleink egyike említi, hogy Bakits Pál 1531-ben a bécsi császári udvarnak jelentette, hogy a török hadvezetőség lefoglalta a szlavóniai hajóépítő telepeket, ahol az ott lévő mesteremberekkel ugyan olyan könnyű hajókat (naszádokat) épített, mint a magyar naszádosoké. Amikor később a naszádok építési helye Alsó- és Felső-Ausztriába toldott át, még ott is sokáig megtartották a magyar naszádok építési rendszerét és típusát. A XVI. század közepén készült naszádok elejére (hajóorr) egy kisöblű löveg volt beépítve, a fegyverzetet még ebben az évszázadban a hajó hátsó részén (hajófar) egy beépített második löveggel egészítették ki. A naszádépités további fejlődése során a hajók építési méreteinek fokozatos növekedése a tüzérségi felszerelés növelésének érdekében történt. Az 1584. évben szereplő naszádok orrában két kisöblű ágyú volt beépítve, minden oldalra forgatható középsarokszerű állványon.

1661. évben, tehát már a török elleni felszabadító hadjáratok előkészületi időszakában Gmundenben 150 naszád készült el. Ezek közül 100 nagyobb naszád (egész naszád) egyenként 41 frt. 25 kr., 50 kisebb (félnaszád) egyenként 30 frt. 40 kr. összegbe került.

Tőrekvés mutatkozott a császári hadvezetőség részéről arra is, hogy a magyar könnyű vízi fegyvernem, a naszádosok harcegységein kívül hatalmas, a dunai méreteket messze meghaladó és igen erős tüzérséggel

felszerelt gályák is építtessenek. Ezek a tervek nem számoltak a Duna hajózási sajátosságaival és a külföldi tengerészeknek — szépnevű és szélhámos tengernagyaiktól kezdve az utolsó matrózsig — fogalma sem volt a folyami hajózás egyszerű, de mégis helyi ismereteket kívánó mesterségéről. A császári hadvezetőség százezreket ölt bele a hadicélokra teljesen alkalmatlan hatalmas hajókba egy olyan időpontban, amikor előfordult, hogy a török hadsereggel állandóan szembenálló magyar naszádosok zsoldfizetése 3—4 éven keresztül is elmaradt. A császári hajóhad egyetlen, 1594. évi szereplése a törökök ellen a leggyalázatosabb vereséggel végződött. Az egykori kútfő az ütközet leírásánál viszont kiemeli a magyar naszádosok hősie és eredményes szereplését. Az erre vonatkozó, a császári udvarhoz küldött jelentés a következő megállapítással fejeződik be: „Aki őfelségét a gályák építésére bírta, a dolgot vagy nem értette, vagy pedig a saját nagyzását és páváskodását érvényesítette őfelsége és az ország kárára.”* A Budavár 1684. évi ostrománál jelenlévő császári gályák kedvezőtlen szereplése után az 1686. évi ostromnál már csak a fürge kis magyar naszádok voltak jelen és uralták a helyzetet a Buda körüli folyamszakaszon. Ennek ellenére a császári hajóhad használhatatlan nagyméretű hajói továbbra is szolgálatban maradtak és még ezután is rengeteg pénzbe kerültek a császári hadvezetőségnek.

A magyar naszádok szervezetszerű állományából ismeretes, hogy egy naszád állománya 1 naszádos vajda parancsnoksága alatt 33 fő legénységből állott. Minden naszádon három tizedes teljesített szolgálatot, ezek közül egy az ágyúmesteri, egy a hajómesteri, egy pedig a kormányosi teendőket látta el. Kisebb naszádokon a tüzérségi felszerelés és ennek megfelelően a legénység állománya is kisebb volt, esetleg 20 főre is lecsökkent. Ezzel szemben nagyobb és különleges felszerelésű naszádokon a behajózott legénység állománya a 40 főt is meghaladta. A szabványos 33 főnyi vajdaság egy naszádos kompániát (alosztály) képezett, míg a 32 kompániából álló naszádos sereg ezredköteléknek volt elismerve. Ez volt Budavár 1686. évi ostroma alatt az ostromló hadseregben a folyami hajóhad erőhelyzete.

Az ostrom alatt a vár alatti folyamszakaszról és az ehhez hegymeneti és völgymeneti irányban csatlakozó vízterületről a folyami harc-egységek tűzhatáskörlete csak korlátozott mértékben és a terep által megszabott határok között volt kihasználható. Más szóval a folyami harc-egységek tüzérségi tevékenysége elsősorban és majdnem kizárólag az alkalomszerűen felbukkanó vízi célokon kívül a folyam jobbpartján elterülő városrészek és az ezek védelmére szolgáló erődítések ellen volt felhasználható.

A szoros értelemben vett vár, a budai várhegyen, ennek topográfiai

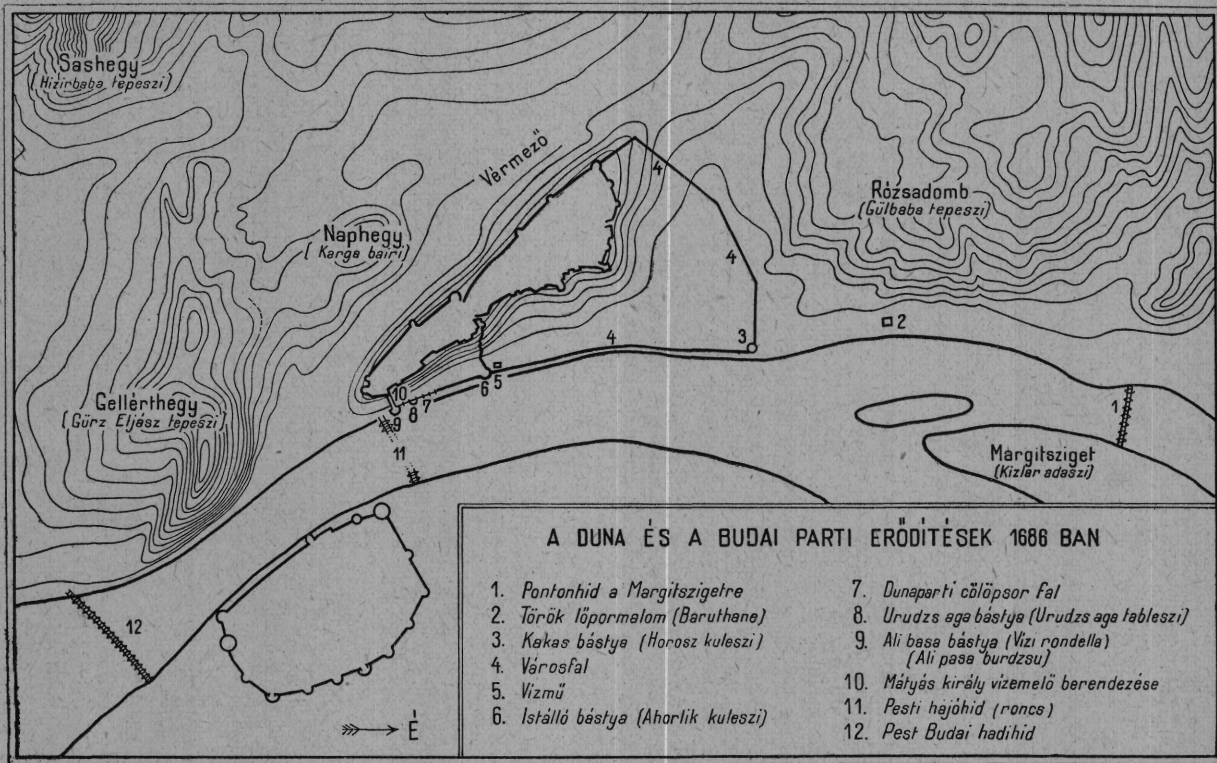
* Csász. és kir. házi udv. és állami levéltár. Hung. 1594. Diarium Quoddam brevissime conceptum.

fekvésének megfelelően ÉNy—DK irányban terült el. A várhegy erődítési rendszerét É irányból kiegészítette a víziváros városfala, amely a vár ÉNy-i (Esztergomi) bástyától (Toprak kuleszi) kiindulva nagyjában a mai Mártírok útja nyomdokvonalán haladt végig a Dunapartig, ahol a mai Fő utca északi vége és a folyópart között állott a Kakaskaput védelmező Kakas bástya (Horosz kuleszi). Ez az erődítés pontosan a mai Bem József tér és a dunai rakpart sarkán álló bérpalota helyén terült el, melynek alépítményének rommaradványai ötven évvel ezelőtt még láthatók voltak. A hatalmas, 30 m átmérőjű bástya egyrészt a Kakas kapu ellen északi irányból várható, másrészt a Duna felől feltételezhető vízitámadások ellen volt hivatva védelmet nyújtani. Az 1686. évi ostromot megelőzően a bástya 1684. évben, ugyancsak a víz felől történt támadás következtében erősen megrongálódott, de sérüléseit utóbb teljesen helyreállították. A bástyáról megmaradt leírás különösen erős építésűnek mondja a keleti lábazatával a vízben álló bástyát, melynek ágyúi nagyobbrészt lőiránnyal a Duna felé voltak felállítva.

Mint ahogy a budai erődítési rendszer Dunára támaszkodó és É. irányból biztosító erődítési eleme a Kakas bástya volt, déli irányból hasonló rendeltetéssel emelkedett ki a parti fővényből a Vízi rondella (Ali basa bástyája), Pest felé, azaz a Duna felé néző oldalát egészen a part széléig előretolva. Ez a bástya, amelyet az egykori leírások „az összes bástyák között a legerősebb”-nek mondanak, a mai Ybl Miklós téren állott. A bástya ellenőrizte és elzárta egyrészt a Tabán (Dabaghane) felé vezető utat, másrészt pedig biztosította a közlekedést a közvetlen közeléből a pesti oldalra vezető hajóhídon. Ehhez a bástyához vezetett le a várból az a mai nap is látható, kettős párhuzamos fal, amely a Mátyás király által létesített vízemelő berendezést zárta magába. Az említett kettős fal egyben meghatározza jelenleg is a vízi bástya partmenti egykori fekvését. Szemléltetően ábrázolja a bástyát a Hellart-féle ostromlátrajz, feltüntetve annak toronyszerű kiképzésű nagy méreteit, emeletes építkezését és erős tűzérési felszerelését. A rajzból kitűnik az is, hogy az erőd védelme alatt volt a parton a hajók kikötőhelye is.

Az É-i és D-i irányban fekvő záró bástyák között körülbelül egyforma távolságra kisebb toronybástyák emelkedtek. Ezeket a parttal párhuzamosan részben városfalszerű könnyebb köépitmények, részben pedig cölöpsor kötötte össze. A bástyák, főlőiránnyal a Duna felé, egy-egy a városból a partra kivezető városkapu biztosítására szolgáltak. Ezek voltak a budai várnak azok az erődítési elemei, amelyek a partvonulatot és ennek kapcsán a vár ellen a Duna felől várható támadásokat voltak hivatva elhárítani.

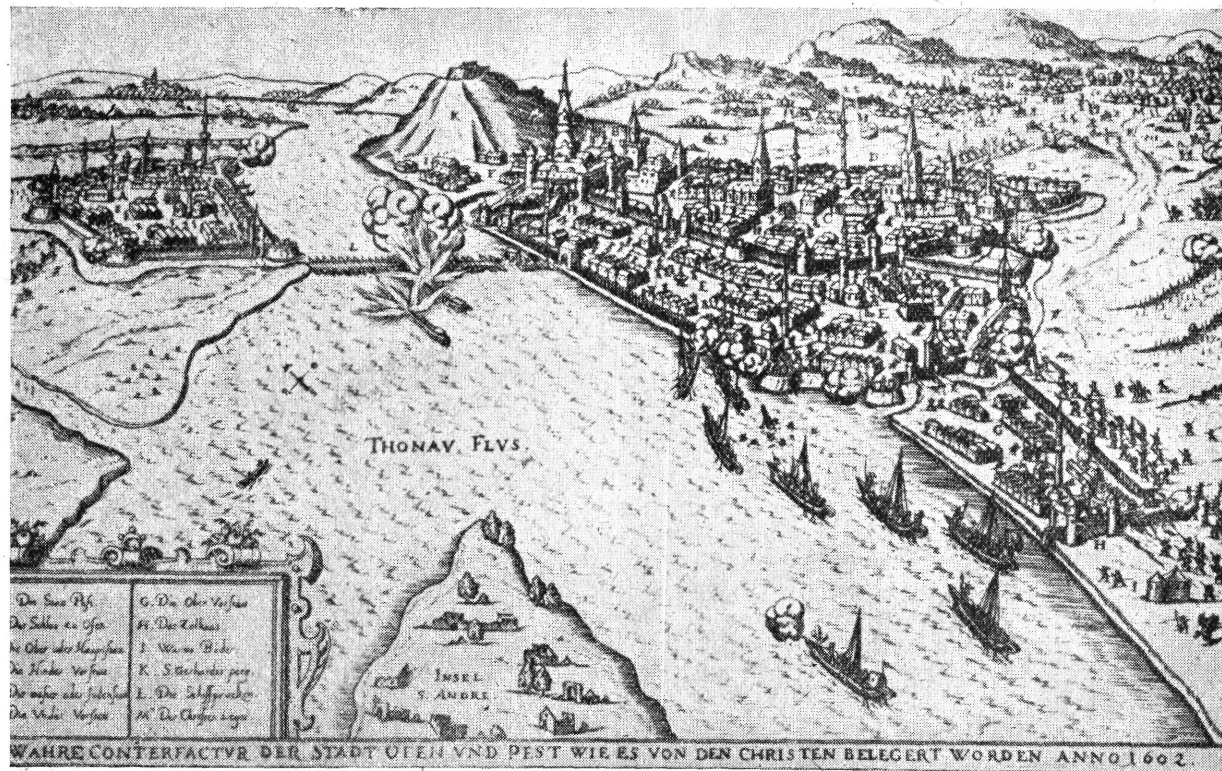
Török részről a budai várat biztosító helyőrség egyik fegyverneme volt a vízi katonaság, a török dunai hajóhad egy csztálya, amelynek élén a dunai kapitány (Tuna kapitáni) állott. A vízi fegyvernem, mint „ön-

álló szandzsák' feladata egyrészt a harc a fellépő ellenséges vízierők támadása ellen és azáltal az erődrendszer biztosítása a vízről feltételezhető támadásokkal szemben, másrészt biztosítani volt hivatva a birodalom és a budai vár közötti hajószállítmányokat. A hajóraj parancsnokságról azt mondja Evlia Cselebi, a Budán járt török utazó (akitől a várra vonatkozó, kissé költőiesen eltúlzott, de igen részletes adataink származnak), hogy „igen fontos kapitányság”, melynek állománya 52 sajka és 2000 ember (!?) volt és „Prágáig” uralta volna a Dunát. Legénységének nagyrésze Al-Duna melléki rácokból került ki és a hajóépítési és az ezekkel kapcsolatos műszaki munkálatokhoz külön szaképzett személyzettel rendelkeztek.

Számos adat is maradt a naszádosok hadtörténelmi szerepléséről, többek között egy 1602 évből származó kép, amely a budai vár elleni egyik sikertelen támadást ábrázolja, amelynél a hegymenti (vízfolyás feletti) irányból érkező és a Kakas bástya ellen támadó hajókötélék tűzharca látható. Minthogy a folyami harcegységek közelebbi műszaki leírásáról részletes adataink nincsenek, viszont a hadi- és hajóépítési technika e korszak néhány évtizede alatt különösen nagyobb mértékben nem változott, az ismert adatok és a kép egybevetésével a következők állapíthatók meg:

A mellékelt képen látható, tüzelő harcegységek a felismerhető aránytalanságok és torzítások beszámításával kb. 40 tonnás vízijárműveknek látszanak, melyeket a harcban bevont vitorlákon kívül emberi erővel történő evezéssel hajtottak. A hajók orrán és farrészen felállított 3 fontos ágyúkon kívül mindkét oldalon még két-két 3, vagy 1 fontos ágyúk voltak felszerelve, amely e korban a folyami harcban elég tekintélyes tüzerőt képviselt. A hajóraj kisebb, kb. 20 tonnás egységei elől és hátul egy-egy 1 fontos ágyúval rendelkeztek, míg az ennél kisebb, feiderítésre és biztosításra használt egységek tüzeréségi felszereléssel nem voltak ellátva. Ezeknek különös jelentősége volt a hídverésben, ahol hadihidak úszó aljzatául szolgáltak. Ebben a korszakban a hadihidak építése ugyancsak a folyami hajóhad feladatköréhez tartozott és ha a hadműveletek a Dunától eltávolodtak, esetleg más ország területére tolódtak, úgy a mai fogalmak szerinti szolgálatot is a csajkások szervezete végezte. Hajó- és hadihidak elleni támadások végrehajtásához gyújtóhajók voltak használatban, melyek a víz sodrával ereszkedve és esetleg a működés színhelyéig kormányozva léptek működésbe. A gyújtóhajók működését hajó- (hadi-) hidak ellen a közölt kép világosan szemlélteti. A harcegységeken kívül nagyszámú szállítóhajó tartozott még a hajóraj kötelékébe, melyeknek jelentősége Buda ostrománál elismert volt. Maguk az ismertett hajótípusok a már említett okok miatt évszázadok alatt sem sokat fejlődtek, mint ahogy ennek a kornak a kereskedelmi hajózása alig különbözve a katonai hajózástól, ugyancsak keveset fejlődött.

Harc a Dunán a budai vár alatt 1602-ben.

Buda ostrománál a folyami utánszállítás lehetőségét a szembenálló felek mindegyike a végsőkig igyekezett felhasználni. Török részről egészen augusztus 25-ig, ágyús hajók felhasználásával állandóan folyt az élelem- és kismértékben a személyi utánpótlás vízi úton. Az ostromló hadsereg részéről is döntő fontosságú volt a folyami utánszállítás. Ennek hatalmas méreteire jellemző, hogy a szárazföldön élelem- és hadianyag utánpótlást a magyar megyék 2000, a császári hadsereg közel 600, a bajor és szász csapatok kb. 300 szekérrel bonyolították le, addig a nyugat felőli minden utánpótlási szállítás Rabatta lovassági tábornok vezérhadbiztos intézkedésére az ostrom és az azt megelőző felvonulás minden mozzanatában nagyrészt Dunán, 500 hajóval folyt, mely víziegységek egy része a kereskedelmi hajózás anyagaként került igénybevételre. Ezekkel történt az ostromtüzérség, lőszer, csapatok, élelmiszer, lótap, sebesültek, ostromszerek, árkok feltöltéséhez használt rőzse-, nád- és vesszőkosarak és a széna szállítása. A szoros értelemben vett folyami hadiszolgálatot ellátó harcegységeken kívül a víziutánpótlási szolgálat ellátására a magyar kancellár felhívására Pozsony 15, Magyaróvár 15, Komárom 30, Esztergom 20 szállítóhajót bocsátott az ostromló hadsereg rendelkezésére. A felsorolt városok közül Győr, Komárom és Esztergom nemcsak az ország legfontosabb kereskedelmi hajóforgalmi gócpontjai voltak, hanem a naszádos fegyvernem harcászati alapjai is.

Érdekes, hogy a Buda alatt megjelent ostromló hadsereg seregtesteit között ott voltak az esztergomi naszádosok harcegységein kívül a velük minden vállalkozásban együttműködő esztergomi huszárok, Bottyán János huszárfőhadnagy, a későbbi legendás híru kuruc vezér is, valamint az esztergomi gyalogos hajdúk Kürtössy István hajdúkapitány parancsnoksága alatt.

Buda várának ostromát leíró emlékezéseiben Rabatta lovassági tábornok vezérhadbiztos azt írja, hogy a folyami harcegységek az első naptól az ostrom befejezéséig kivették részüket a harc minden olyan mozzanatában, ahol alkalmazásukra a folyamról és a folyam mentén lehetőség adódott.

Az ostromhadsereghez tartozó folyami harcegységek első alkalmazásáról, egyben jelentős sikeréről június 21-ről van adatunk. Ezen a napon Abdurrahman, a budai várparancsnok és az összes magasrangú török tiszti feleségeiket és kincseik egy részét 30 bárkán Csepel szigetre útba-indították. Abdurrahman egyidejűleg utasította Ercsi őrségét, hogy a szállítmány részére adjon katonai oltalmat addig az időpontig, amíg a Buda felmentésére útbaindult török felmentőszereg a nagyvezir parancsnoksága alatt megérkezik. A hajószállítmány biztosítására 1000 főnyi török katonaság a hajócsoporttal egyenlő magasságban a jobbparton menetelt. A szállítmány üldözésére az ostromló hadsereg az esztergomi huszárokat Bottyán főhadnagy parancsnoksága alatt indította útba, a

vizen pedig 12 ágyús naszád indult sietve a török hajószállítmány után. A menekülőket az üldöző magyar hadoszlop Érd és Ercsi között utolérte. Bottyán főhadnagy huszárjaival a székesfehérvári országot felől intézett támadást a biztosító török csapatok ellen, a Duna felé szorítva annak menekülő részeit. Egyidejűleg a magyar naszádok és az azokon szállított győri hajdúk intéztek erős támadást a csepeli oldalra menekült török szállítóhajók ellen, véres kézitusában leverve a török ellenállást. A sikerrel végrehajtott rajtaütés eredményeképpen 7 zászló, 92 magasrangú török főtiszt és alvezér felesége, köztük a budai várparancsnok fiatal felesége és nagy tömeg kincs került hadizsákmányként a magyarok kezére.

Ez a sikeres vállalkozás időpontja egybeesik a vár körülzárásának befejezésével és az ostrom erőteljes megindulásával.

Néhány nappal később, június 23-án már a dunai erőrendszer dunaparti bástyái elleni első támadásnál harcoltak ágyús naszádjaink. Ez alkalommal a partról indult a támadás, melynek célja a Víziváros elfoglalása volt. A szárazföldi támadással egyidejűleg a folyó felől az ágyús naszádok vették tűrzéségi tűz alá a Kakas bástyát. A folyamról nyújtott tűzoltalom mellett a dunaparti szakaszon támadó két rohamoszlopnak sikerült benyomulni a Víziváros területére, a támadás eredményéhez és erejéhez képest elég kevés veszteséggel.

Július 1-én érdekes és eredményes vállalkozást hajtottak végre a török harcegységek is. A pest-budai hajóhíd maradványain felállított török ágyúüteg által nyújtott igen erős tűzoltalom alatt 2 török hajó érkezett be az ostromlott vár dunaparti kikötőjébe. A két hajó déli irányból érkezett és egy kisebb tiszt csoportot, valószínűleg tűzereket és mérnököket hozott be a várba.

Július 22-én az ostromlott vár egyik legnagyobb épületében, a Mátyás király által épített palotarészben az ott tárolt 8000 mázsa lőpor valószínűleg egy gyújtóbomba találatára következtében leég. A robbanás következtében 1500 ember vesztette életét. A robbanás következtében keletkezett hatalmas rés ugyan egy döntő roham céljára nem látszott alkalmasnak, azonban megfelelőnek kínálkozott egy elterelő, álroham végrehajtására. Az ostromlók terve szerint az általános döntő roham megindításával egyidőben végrehajtandó álrohamot az ágyús naszádok tűzérzési támadása kellett, hogy kiegészítse.

Augusztus 7-én jutott tudomására az ostromló hadsereg főparancsnokságának, hogy a török felmentő hadsereg 80 000 emberrel már három napi menettávolságra közelítette meg Budát. A haditanács, melynek működését mindvégig az egységes vezetés hiánya jellemezte, az ostrom megszakítása és az összes erőknél a felmentő hadsereg elleni támadás mellett foglalt állást, mert elképzelésük szerint a felmentő hadsereg veresége elkerülhetetlenül maga után vonta volna a vár elvétését is.

A haditanács végül is a főparancsnok tervét fogadta el, és ennek megfelelően az ostrom folytatása és a felmentő sereggel szemben a védelem mellett döntött. A biztosító védelmi intézkedések során a már korábban az ostromlók kezére jutott Kakas bástya előtere két cölöpsorral és egy mély, széles árokkal erősítettet meg. Az észak felől várható török támadások ellen kiépített védelmi vonal Dunára támaszkodó szárnyát a főparancsnok 6 ágyús naszáddal egészítette ki, hogy az ottani lapos partrész és csekély vízmélység mellett is a támadások elháríthatók legyenek. Ugyanitt létesült egy összeláncolt gerendákból összeállított gerendatorlasz, melyet a meder felett és vízszinten nehéz horgonyok rögzítettek és ugyancsak az ellenséges folyami harcegységek távoltartására szolgált. További 6 ágyús naszád a Gellérthegy alatt, 6 ágyús naszád pedig az ettől északra elterülő Dunaszakaszon cirkált. A pesti és budai partok közötti közlekedés zavartalan biztosítására az ágyús naszádok védelme alatt egy erősebb hadihidat vertek a naszádosok, melynek uszóaljzatai kisebb vízijárművekből állottak.

Hogy az ostromló hadsereg főparancsnokságának biztosító védelmi intézkedései mennyire helyesek voltak, csakhamar kitűnt. Augusztus 28. és 29. között Obuda felől a török felmentő hadsereg részei támadást intéztek az ostromló hadsereg északi szárnya ellen. A török előnyomulás egészen a Margitszigetig jutott, ahol megkísérelték az ott kikötött hajók elfoglalását, hogy azokkal a támadást a Dunára is kiterjesztve, az előnyomulást folytathassák. A döntő összecsapás a Kakas bástyánál folyt le, ahol D'Asti olasz alezredes vezette a védelmet és ahol a janicsárok elszánt támadása D'Asti csapatai és az ágyús naszádok kereszttüzeiben véresen összeomlott. De meghiúsult a Víziváros várocsfala ellen intézett támadás a többi szakaszon is.

Buda várának az ostromló hadsereg által szeptember 2-án történt elfoglalása után megkezdődött úgy a mindvégig sikertelenül hadműveletező felmentő hadsereg, mint a többi török megszálló erők visszavonuló részeinek üldözése. Ennek során ismét bevetésre kerültek az ágyús naszádok, melyek az egészen Tolnáig megállás nélkül visszavonuló török haderő nyomában, a Dunán folytatták az üldözést, a folyón és mindkét parton visszavonuló török harci erők ellen.

Az előzőekben ismertetett hadiesemények, melyek fölött ma már a magyar hadtörténelem közel három évszázada múlt el, a Buda ostrománál lezajlott folyami harceseményeknek csak egy részét tartalmazza, azokat, amelyekben folyami harcescsoportok kötelékében kerültek bevetésre. A rendelkezésre álló kútfők és egyéb emlékiratok kizárólag ostromvállalkozási mozzanatok ismertetnek, ezeken belül említve más kötelékekkel együtt a vízierők csoportos közreműködését is. Az ismertetett adatokból is nyilvánvaló, hogy milyen nagy jelentőségű volt az ostrommal kapcsolatban a vízi szállítás, mint az ember- és anyagután-

pótlás egyik legfontosabb lehetősége. Ennek folyamatos működése viszont ugyancsak megszakítás nélkül szükségessé tette a folyami harcegységek állandó és hézagmentes felderítő és biztosító tevékenységét. Nem kétséges, hogy a folyami harcegységek eme működése előfeltételét képezte az utánpótlási szállítási szolgálat kiemelt eredményes tevékenységének, anélkül azonban, hogy az egykorú jelentések folyami harcegységeink eme szolgálatát bárhol is részleteiben megörökítették volna. Ugyancsak nem találkozunk oly folyami harci események leírásával, melyek egyes, kiikülönített harcegységek működését harcban, felderítésben vagy biztosításban ismertették volna. Ebből nem az következik, hogy az egyes harcegységek önálló tevékenységére nem került volna sor, hanem csak az efféle kisebb bevetések egybefolytak valamely egyéb, nagyobb folyammenti hadított mozzanataival, vagy pedig nem kerültek feljegyzésre.

Nem érdektelen még azt megemlíteni, hogy a folyami fegyvernem alkalmazási elvei az 1686. évi budai ostrommal összefüggő harcokban milyen sokban megegyeznek a mai, korszerű folyami harc alkalmazási elveivel. A döntő tényezők, a működési terület, azaz a folyam tükre és a folyókanyarok és a part távolságai által szűken határolt lőtávolságok állandó jellegű adottságok. Ezen belül viszont a menetsebesség, a tűzgépek korszerűsödése és a hajóépítési technika párhuzamosan és arányosan tökéletesedett a többi fegyvernem korszerűsödésével. Mindennek megfelelően nem sokat változhattak a vízi fegyvernem alkalmazási elvei; közreműködés a folyami harcokban, támadásban és védelemben, önálló harc folyami harcegységek ellen, és közreműködés partváltások támogatásában és elhárításában. Mindennek megfelelően az ismertett események nemcsak hadtörténelmi, hanem általános katonai szempontból is tanulsággal bírnak.

Forrásmunkák:

Fekete Lajos: Budapest a törökkorban.

Dr. Szentkláray Jenő: Magyar hajóhadak a Dunán.

Károlyi—Wellmann: Buda és Pest visszavívása 1686-ban.

Evlia Cselebi: Magyarországi utazások.

Takács Sándor: A magyar gyalogság megalakulása.

